

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 17 oktober 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om godkännande av kungörelsen den 8 september 1939 om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I proposition nr 12 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att för sin del godkänna Kungl. Maj:ts vid propositionen fogade, den 8 september 1939 utfärdade kungörelse om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr J. H. Brädefors m. fl. väckt motion (nr 4), vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte, vid godkännande av den i Kungl. Maj:ts proposition nr 12 föreslagna kungörelsen om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m., uttala sig för följande förändrade lydelse i andra stycket av ovannämnda kungörelse:

2. I fråga om — — — gälla följande:

Understödet utgår — — — nämligen

till arbetsför hustru	kr. 2:—
» » » och ett barn under 16 år	» 3: 25
» varje barn därutöver	» 0: 75
» mindre arbetsför hustru	» 3:—
» » » och ett barn under 16 år	» 3: 75
» varje barn därutöver	» 0: 75
» ett barn, om fadern är änklings eller fränskild	» 3: 25
» varje barn därutöver	» 0: 75;

dels en inom andra kammaren av herr *J. A. Persson* i Tidaholm *m. fl.* väckt motion (nr 5), vari hemställts, att riksdagen ville godkänna den i proposition nr 12 för riksdagen framlagda kungörelsen om familjeunderstöd åt vissa värnpliktiga, dock med den ändringen att utöver de i nämnda kungörelse fastställda understöden från och med 1 oktober 1939 må utgå för dag ett tillägg av 50 öre per barn under 16 år från och med det tredje till och med det sjätte barnet;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.* väckt motion (nr 6), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att Kungl. Maj:ts proposition nr 12 rörande förslag till kungörelse om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn punkt 6 b måtte erhålla följande lydelse:

Understöd och bidrag utbetalas varje vecka i efterskott.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Efter att hava erinrat om gällande bestämmelser om familjeunderstöd har departementschefen meddelat, att enligt Kungl. Maj:ts den 24 februari 1939 givna bemyndigande sakkunniga — vilka antagit namnet sociala försvarsberedskapskommittén — den 25 i samma månad tillkallats för att inom departementet biträda med utredning angående vissa frågor rörande den sociala försvarsberedskapen samt avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Det uppdrag, som på ifrågavarande område givits kommittén, hänför sig huvudsakligen till frågorna om bidrag åt inkallade värnpliktigas familjer, om arbetslöshetshjälpens anpassning efter förhållandena vid krigsutbrott eller mobilisering, om lön eller pension åt sjuka och invalider tillhörande krigsmakten samt om understöd åt efterlevande till dem, som avlida under tjänstgöring för försvaret. Vidare har kommittén erhållit i uppdrag att utreda jämväl förefintliga understöds- och pensionsfrågor för luftskyddets del.

Sociala försvarsberedskapskommittén har den 4 september 1939 avgivit betänkande (del I) med förslag till familjebidragslag *m. m.*

Betänkandet innehåller förslag till lag om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring *m. m.* (*familjebidragslag*) samt till förordning med närmare bestämmelser angående tillämpning av familjebidragslagen (*familjebidragsförordning*). Därjämte innefattar betänkandet förslag till lagar med vissa bestämmelser rörande utmätning, hyra och bostadsrätt samt avbetalningsköp.

Departementschefen, som lämnat en redogörelse för förslagets huvudpunkter, har härefter för egen del i ärendet anfört följande:

De författningar rörande familjebidrag åt värnpliktiga vid förstärkt försvarsberedskap eller mobilisering, som av sociala försvarsberedskapskommittén föreslagits såsom ersättning för 1914 års föräldrade bestämmelser i ämnet, innebära ett väsentligt avsteg från såväl sistnämnda bestämmelser som 1931 års för fredsförhållanden avsedda författningsföreskrifter. Icke minst kommer detta till synes därutinnan, att kommittén förutsatt medverkan av kommunerna såväl i ekonomiskt som i administrativt hänseende. Med hänsyn till kommitté-

förslagets nu angivna innebörd har jag ansett mig icke kunna taga ståndpunkt till detsamma, förrän samtliga de myndigheter, kommunala sammanslutningar m. fl., vilka beröras av de föreslagna bestämmelserna, fått taga del av förslaget och yttra sig över detsamma. Då å ena sidan en något så när rymlig remisstid måste medgivas och å andra sidan behovet av förbättrade familjeunderstöd måste snarast tillgodoses, har jag ansett det nödvändigt att till övervägande upptaga frågan om utfärdande av provisoriska bestämmelser i ämnet. Närmast till hands ligger därvid att bygga på de bestämmelser som innefattas i 1931 års författningar. Genom bibehållande av den redan befintliga organisationen — vilken innebär, att ansökningarna om understöd prövas av länsstyrelserna och att understöden av vederbörande militära befälhavare utbetalas till de bidragsberättigade anhöriga — torde i allt fall vid nuvarande omfattning av inkallelserna större skyndsamhet vid ärendenas avgörande vinnas än genom tillskapandet av en ny organisation, som utan nödig förberedelse tid finge träda i funktion.

Vad till en början angår frågan, för vilka kategorier värnpliktiga särskilda bestämmelser äro erforderliga, må erinras därom, att enligt § 4 mom. 2 värnpliktslagen den, som vid tiden för inskrivningsskyldighetens inträdande har hustru eller barn, vilka för sitt uppehälle äro väsentligen beroende av hans arbete, helt frikallas från värnpliktens fullgörande under fredstid. I enahanda ordning frikallas under vissa förutsättningar värnpliktiga, vilka draga försorg om föräldrar, syskon m. fl. anhöriga. För det fall, att försörjningsplikten blir aktuell först efter inskrivningen har Kungl. Maj:t enligt § 16 mom. 5 värnpliktslagen i ömmande fall plågat meddela befrielse från värnpliktstjänstgöringens fullgörande i fredstid. Med hänsyn härtill torde — ehuru familjeunderstödsförordningens bestämmelser överhuvudtaget äro i behov av översyn — icke vara erforderligt att omedelbart upptaga frågan om ändrade bestämmelser om familjeunderstöd beträffande de familjeförsörjare, vilka under förstärkt försvarsberedskap fullgöra första tjänstgöring, tjänstgöring i en följd eller repetitionsövning. De värnpliktiga, vilka fullgöra beredskapsövning, hava avslutat sin normala värnpliktstjänstgöring och uppnått en ålder, då giftermålsfrekvensen är avsevärt större än för de förut nämnda kategorierna. Detta gäller i än högre grad dem, som inkallas enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, och i all synnerhet landstormsmännen. Det torde vara ofrånkomligt, att familjeunderstöden för dessa, i extraordinär ordning inkallade värnpliktiga undergå en avsevärd förhöjning och att bestämmelserna även i andra hänseenden för dem göras något förmånligare än enligt 1931 års förordning.

I fråga om understödsbeloppens storlek må erinras, att enligt 1931 års förordning dessa som regel utgå enligt den i förordningen intagna skalan. Jämkning av beloppen förekommer sålunda endast för det fall, att den värnpliktige på grund av avtal eller enligt domstols utslag ålagts att utgiva ett mindre belopp än som i understödsskalan anges för vederbörande familjemedlem. Enbart höjning av de i skalan upptagna beloppen skulle därför med hänsyn till den skillnad i levnadskostnader, som förefinnes mellan olika orter — framför allt beträffande bostadskostnaderna — komma att verka ojämnt. Detta skulle kunna motverkas genom att en del av höjningen utginge i form av ett särskilt bostadsbidrag, graderat efter dyrort. Dessa överväganden ha föranlett till att två bidragsskalor upprättats, en för familjeunderstöd i anslutning till 1931 års förordning och en för bostadsbidrag, graderad efter dyrort. I den förra skalan ha beloppen å 1: 35 kronor, 1: 75 kronor och 2: 20 kronor ansetts kunna höjas till respektive 2: 25 kronor, 3: — kronor och 3: 50 kronor, dock med någon jämkning för mindre arbetsför hustru med eller utan barn. Med hänsyn till de svårigheter, som kunna tänkas föreligga att

erhålla lämpligt arbete, synes skäligen ett mindre familjeunderstöd böra utgå även till arbetsför hustru, som saknar barn. Beloppet härav synes böra sättas till en krona, motsvarande det av sociala försvarsberedskapskommittén föreslagna grundbeloppet för hustru.

Dyrortsgraderingen av bostadsbidraget torde för vinnande av största möjliga enkelhet kunna ske efter den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen, vilken för övrigt av sociala försvarsberedskapskommittén föreslagits skola komma till användning beträffande familjepening, varom stadgas i kommitténs lagförslag. Lämpliga belopp synas vara 0: 75 kronor i lägsta, 1: 15 kronor i mellersta och 1: 50 kronor i högsta dyrort, allt per dag, motsvarande en månadshyra av 22: 50 kronor, 34: 50 kronor respektive 45: — kronor. För att icke under ifrågavarande provisorium alltför mycket komplicera behovsprövningen, torde bostadsbidrag böra utgå i samtliga de fall, då familjeunderstöd beviljas, dock med den begränsningen, att sammanlagda beloppet av understödet och bostadsbidraget ej må överstiga vad den värnpliktige har att per dag utgiva, då underhållsskyldigheten är fastställd genom avtal eller domstols utslag. Någon undersökning av den värnpliktiges bostadsförhållanden skulle sålunda icke erfordras, utan bostadsbidrag skulle alltid utgå, då understödsberättigad familjemedlem finnes, dock med iakttagande av nyssnämnda reduktionsregel i förekommande fall.

Stadgandet i 3 § i 1931 års förordning, att värnpliktig själv skall bidraga till det hans hustru eller barn tillkommande understödet med en femtedel av penningbidraget, saknar motsvarighet i sociala försvarsberedskapskommitténs förslag. Kommittén har — med erkännande av det värde en dylik bestämmelse kan äga för inskräpande av den värnpliktiges ansvar för de anhöriga — i anseende dels till beloppets ringa betydelse såsom täckning för familjebidraget och dels till det onödigt komplicerade förfarandet funnit skäl ej föreligga att överflytta ett stadgande av motsvarande innehåll till den av kommittén föreslagna lagen. Samma skäl kunna återopas för att utelämna stadgandet i förevarande, för förstärkt försvarsberedskap avsedda bestämmelser. Ehuru stadgandet enligt sin ordalydelse och i överensstämmelse med krigsavlöningsreglementets grunder ej gäller, då de värnpliktiga i stället för penningbidrag erhålla terminslön enligt nämnda reglemente, torde dock för tydlighetens skull böra utsägas, att stadgandet ej skall gälla beträffande de värnpliktiga, om vilka här är fråga.

Inledningsvis har berörts, hurusom 1931 års förordning såsom villkor för erhållande av understöd uppställer, att det skall vara uppenbart, att behovet icke föranledes av värnpliktstjänstgöringen. Sociala försvarsberedskapskommittén, som i enlighet med vad förut framhållits i viss mån betraktar familjebidraget såsom en den värnpliktige tillkommande löneförmån, har icke upptagit något motsvarande stadgande i sitt förslag. Med hänsyn härtill och jämväl till det förhållandet, att stadgandets tillämpning mången gång torde framstå såsom obilligt, har jag ansett, att stadgandet icke bör gälla beträffande den personal, som här avses.

Bestämmelser av det innehåll, som i det föregående angivits, torde lämpligast böra utfärdas i form av en kungörelse angående tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av bestämmelserna i 1931 års förordning. I en dylik kungörelse torde även böra angivas de jämkningar i 1931 års tillämpningskungörelse, som erfordras. Sålunda torde, med hänsyn till att tjänstgöringstiden ej är på förhand bestämd, föreskrift böra meddelas därom, att bidragsbelopp skola utbetalas månadsvis i efterskott. Stadgandet i 8 § tillämpningskungörelsen, vilket har avseende å det fall, att avdrag å penningbidraget skall ske, bör givetvis ej vinna tillämpning. Då tvekan kan råda, efter vilka normer behovsprövningen bör ske, torde i förtydligande syfte böra

stadgas, att hänsyn endast skall tagas till den värnpliktiges, hans hustrus och hans barns under 16 år inkomster under den tid tjänstgöringen pågår. I övrigt torde det böra ankomma på vederbörande centrala förvaltningsmyndighet att utfärda de särskilda föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av förevarande bestämmelser.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till kungörelse i ämnet. Med hänsyn till angelägenheten av att de nya bestämmelserna snarast möjligt skola kunna tillämpas i fråga om de värnpliktiga, som inkallats i anledning av den förstärkta försvarsberedskapen, anser jag, att kungörelsen ifråga bör av Kungl. Maj:t utfärdas att omedelbart träda i kraft. Samtidigt bör proposition avlätas till riksdagen med hemställan, att riksdagen måtte för sin del godkänna författningen.

Vad först beträffar det i motionen II: 6 gjorda yrkandet att understödsbeloppen böra utbetalas varje vecka i stället för såsom av Kungl. Maj:t föreslagits månadsvis i efterskott, finner utskottet visserligen en åtgärd i sådan riktning hava fog för sig. Det synes emellertid utskottet lämpligen böra ankomma på Kungl. Maj:t att taga denna fråga under förnyad omprövning. Därest en kortare utbetalningstid än den i kungörelseförslaget angivna visar sig utan större olägenhet kunna fastställas, bör Kungl. Maj:t äga vidtaga den ändring i berörda förslag, som härav betingas. Oavsett utbetalningsterminernas längd förutsätter utskottet, att erforderliga åtgärder vidtagas ägnade att möjliggöra en snabbare utbetalning av understödsbeloppen än hittills skett.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle antalet barn, för vilka understöd må utgå, begränsas till två. Viss ändring härutinnan föreslås nu i motionerna II: 4 och II: 5. I förstnämnda motion har förslag framlagts av innehåll, att ett understödsbelopp av 75 öre finge utgå till varje barn utöver ett, under det att i sistnämnda motion yrkats, att ett tillägg av 50 öre för barn under 16 år finge utgå från och med det tredje till och med det sjätte barnet. Utskottet finner i likhet med motionärerna att genom kungörelseförslagets begränsning av antalet understödsberättigade barn tillräcklig hänsyn icke tagits till de barnrikare familjernas svårigheter. Med hänsyn härtill får utskottet i anledning av nämnda motioner förordade, att utöver vad i propositionen föreslagits ett understödsbelopp av 50 öre per barn under 16 år må utgå från och med det tredje barnet. Den sålunda förordade ändringen synes utskottet böra få giltighet från och med den 1 oktober 1939.

Vad slutligen beträffar det i motionen II: 4 ävenledes gjorda yrkandet om allmän höjning av de i kungörelseförslaget upptagna understödsbeloppen har utskottet, då kungörelsen i fråga endast är avsedd som ett provisorium och frågan för närvarande är föremål för myndigheternas prövning, ansett ett ställningstagande från riksdagens sida i en för familjehjälpens utformning så principiell fråga, som den i motionen berörda, icke nu böra ske. Motionen i denna del torde därför icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det framlagda förslaget till kungörelse har i de delar, varom utskottet icke här ovan särskilt yttrat sig, icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må — i anledning av motionerna II: 4, II: 5 och II: 6, motionen II: 4, i vad den avser borttagandet av maximeringen av antalet understödsberättigade barn, samt med avslag i övrigt å sistnämnda motion — med de ändringar utskottet ovan föreslagit godkänna den vid propositionen den 8 september 1939 nr 12 fogade, sistnämnda dag utfärdade kungörelsen om tillämpning vid förstärkt försvarsberedskap och mobilisering av förordningen den 12 juni 1931 (nr 257) om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), m. m.

Stockholm den 17 oktober 1939.

På första särskilda utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: se under utlåtandet nr 16.
